

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІЗІОЛОГІЯ І ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ"
для студентів напряму підготовки 6.030505
"Управління персоналом і економіка праці"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом.
Протокол № 2 від 12.09.2011 р.

Укладачі: Назарова Г. В.
Калініна Т. О.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Фізіологія і психологія праці" для студентів напряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом і економіка праці" всіх форм навчання / укл. Назарова Г. В., Калініна Т. О. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 48 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, вміщено плани лекцій і семінарських занять, матеріал щодо закріплення знань, а саме самостійну роботу, контрольні запитання, а також приклад екзаменаційного білета з дисципліни та критерії оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом і економіка праці" всіх форм навчання.

Вступ

Глибокі соціально-економічні структурні трансформації, які відбуваються в Україні, супроводжуються відповідними перетвореннями у сфері праці, яка є основою життєдіяльності людини. Інформатизація і комп'ютеризація економіки приводять до ускладнення взаємодії між людиною, технікою і середовищем, а формування соціально-трудова відносин, адекватних соціально-орієнтованій ринковій економіці, – до розширення соціальних контактів і соціальної взаємодії суб'єктів діяльності, підвищення відповідальності за результати праці. Внаслідок цього різко зростає роль людського фактору в розвитку виробництва, за рахунок якого створюється майже 80 % ВВП, і водночас збільшуються трудові навантаження на працівника, які можуть бути обмежувальною ланкою у забезпеченні сталого економічного розвитку України.

Ефективне вирішення практичних завдань організації виробництва і праці можливе за умови творчого використання наукових досягнень у галузі фізіології і психології праці, яка досліджує закономірності функціонування людського організму у процесі праці, яка досліджує закономірності функціонування людського організму у процесі праці, динаміку психічних функцій працівника, механізми психологічної взаємодії людей і мотивації трудової діяльності. Це висуває нові вимоги до підготовки спеціалістів з управління персоналом, яким належить вирішувати важливі і складні проблеми ефективного його функціонування як на рівні організації так і на індивідуальному рівні.

Фізіологія і психологія праці справедливо вважається теоретичною базою організації праці і безпосередньо пов'язана з технічними, технологічними та економічними дисциплінами, оскільки обґрунтовує фізіологічні, психологічні і соціальні критерії факторів трудового процесу і виробничого середовища.

Предметом навчальної дисципліни "Фізіологія і психологія праці" є вивчення закономірностей функціонування людського організму в процесі праці, можливість адаптації робітників до умов праці, шляхи активізації психічних функцій залежно від їх мотивації, від мотивації трудової діяльності, професійної здатності, вмінь та навичок.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

Структура навчальної дисципліни "Фізіологія і психологія праці"

Навчальна дисципліна: підготовка бакалавра	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 4, у тому числі: змістовних модулів – 2; самостійна робота	Шифр та назва галузі знань: 0305 "Економіка і підприємництво"	Нормативна. Рік підготовки: 4. Семестр 1 (7)
Кількість годин: усього – 144; за змістовними модулями: модуль 1 – 60 годин; модуль 2 – 84 годин	Шифр та назва напряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом і економіка праці"	Лекції: 34 години. Практичні (семінарські): 34 години. Самостійна робота: 58 годин. Індивідуальна робота: 18 годин
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни: 17. Кількість годин на тиждень – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: іспит

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена відповідно до вимог галузевого стандарту вищої освіти МОНмолодьспорт України на базі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, розробленої Науково-методичної комісією з економіки і підприємництва МОН України

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

До вивчення навчальної дисципліни "Фізіологія і психологія праці" студент приступає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного циклу. З нормативних навчальних дисциплін необхідно, щоб студент засвоїв дисципліну "Економіка праці", "Нормування праці", "Економіка підприємства".

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, та виконуючі практичні завдання. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі види занять розроблені відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Студент має знати:

предмет, мету, завдання дисципліни, психофізіологічний аспект наукової організації праці;

психофізіологічні закони адаптації організму до праці;

психофізіологічні основи різних видів праці;

принцип будування режиму праці та відпочинку;

проблему професійного відбору, орієнтації, навчання;

систему організації психофізіологічних досліджень.

При викладанні навчальної дисципліни основна увага приділяється досягненню синтезу теорії і практики, що сприяє оволодінню студентами певних компетентностей. Перелік предметних компетенцій у розрізі тематики навчальної дисципліни наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Предметні компетенції, якими мають володіти випускники спеціальності "Фізіологія і психологія праці" освітньо-кваліфікаційного рівня "Бакалавр" після вивчення навчальної дисципліни

Назва теми	Назва компетенції
1	2
Змістовний модуль 1. Аспекти праці, її психологічні та фізіологічні ознаки	
Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни	Здатність до дослідження передового досвіду у сфері фізіології і психології праці. Здатність визначити основні поняття та категорії фізіології і психології праці. Здатність аналізувати фактори, що впливають на спрямованість діяльності у сфері фізіології і психології праці
Тема 2. Центрально-нервова регуляція трудової діяльності	2.1. Здатність до вивчення нервової системи як провідної фізіологічної системи. 2.2. Здатність до обґрунтування системоутворюючого фактору при підборі елементів системи вищої нервової діяльності. 2.3. Здатність до обґрунтування складових інструментарію центрально-нервової регуляції трудової діяльності
Тема 3. Фізіологія рухового апарату людини і раціоналізація трудових процесів	3.1. Здатність до виявлення особливостей використання різних рухових ланок при виконанні рухів. 3.2. Здатність накопичувати та аналізувати інформацію щодо фізіологічних відмінностей між статичною та динамічною роботою

1	2
Тема 4. Фізіологічні реакції організму на трудові навантаження та умови праці	4.1. Здатність визначати основні закономірності функціонування дихальної системи людини у процесі праці. 4.2. Здатність аналізувати фізіологічні реакції організму людини на трудові навантаження та умови праці. 4.3. Здатність аналізувати терморегуляцію організму людини в процесі праці 4.4. Здатність визначати та оцінювати особливості відновлювальних процесів у організмі працівника після роботи
Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності	5.1. Здатність аналізувати закономірності активізації психічних процесів людини в трудовій діяльності. 5.2. Здатність аналізувати тенденції зміни психічних властивостей особистості, досліджувати їх розвиток і прояви в трудовій діяльності. 5.3. Здатність оцінювати та досліджувати типи темпераментів робітника стосовно трудової діяльності. 5.4. Здатність оцінювати і досліджувати зміну характеру, яка позначається на стратегії поведінки і діяльності робітника. 5.5. Здатність формувати та характеризувати основні етапи формування мотивів робітника
Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і вияви у трудовій діяльності	6.1. Здатність оцінювати межу працездатності і функціональні стани організму людини в процесі праці. 6.2. Здатність обґрунтовувати показники та методики оцінки працездатності людини. 6.3. Здатність аналізувати та оцінювати динаміку працездатності і визначати характеристику її фаз. 6.4. Здатність до планування заходів щодо підвищення працездатності працівників
Змістовний модуль 2. Працездатність людини та закономірності її динаміки	
Тема 7. Працездатність людини та закономірності її динаміки	7.1. Здатність аналізувати суть, причини і загальний механізм розвитку втоми. 7.2. Здатність аналізувати тенденції зміни показників і стадій втоми. 7.3. Здатність визначати і аналізувати критерії оцінки ступеня втоми за фізіологічними і психологічними показниками. 7.4. Здатність оцінювати та обґрунтовувати заходи щодо запобігання перевтоми працівників на виробництві
Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників	8.1. Здатність до впровадження та обґрунтування впливу науково-технічного прогресу на структуру і зміст трудової діяльності. 8.2. Здатність аналізувати і визначати психофізіологічну суть і критерії монотонності праці. 8.3. Здатність до проведення діагностики результатів основних заходів щодо запобігання монотонності й підвищення змістовності праці

1	2
<p>Тема 9. Психофізіологічна суть монотонності та способи підвищення змістовності праці</p>	<p>9.1. Здатність визначати та оцінювати психофізіологічні особливості й принципи організації операторської праці. 9.2. Здатність визначати основні психофізіологічні принципи організації роботи оператора. 9.3. Здатність до планування та аналізу функцій органів керування та вимог до їх розміщення на робочому місці оператора</p>
<p>Тема 10. Психофізіологічні особливості і принципи організації операторської праці</p>	<p>10.1. Здатність обґрунтованого вибору і оцінки інтегрального критерію важкості праці. 10.2. Здатність оцінювати та аналізувати методику інтегральної бальної оцінки важкості праці. 10.3. Здатність визначати та оцінювати взаємозв'язок інтенсивності і важкості праці</p>
<p>Тема 11. Виробниче середовище та його вплив на організм і працездатність людини</p>	<p>11.1. Виробниче середовище та його вплив на організм та працездатність людини. 11.2. Санітарно-гігієнічні умови праці та їх вплив на організм і працездатність людини. 11.3. Здатність аналізувати і надавати характеристику найвищої працездатності людини. 11.4. Здатність визначати та формувати психофізіологічні заходи збереження працездатності працівників</p>
<p>Тема 12. Важкість праці та методи її оцінювання</p>	<p>12.1. Здатність аналізувати суть і фактори важкості праці. 12.2. Здатність визначати та аналізувати сучасні концепції важкості праці, класи і категорії важкості праці. 12.3. Здатність обґрунтованого вибору показників інтенсивності праці</p>
<p>Тема 13. Фізіологічні основи проектування раціональних режимів праці та відпочинку</p>	<p>13.1. Здатність аналізувати та визначати суть, критерії та фізіологічні закономірності проектування режимів праці і відпочинку. 13.2. Здатність до проведення діагностики методів встановлення регламентованих перерв на відпочинок. 13.3. Здатність визначити основні шляхи раціоналізації та оцінки ефективності внутрішньозмінних режимів праці і відпочинку</p>

1	2
Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтації і профвідбору	14.1. Здатність до дослідження суті й завдання профорієнтації в ринкових умовах. 14.2. Здатність до вивчення та узагальнення факторів професіографії і психодіагностики. 14.3. Здатність аналізувати фактори, що впливають на професійний відбір та адаптацію
Тема 15. Психофізіологічні основи виробничого навчання, формування трудових навичок та вмінь	15.1. Здатність визначати завдання і форми організації виробничого навчання. 15.2. Здатність до вивчення та дослідження психофізіологічних закономірностей формування трудових навичок і вмінь. 15.3. Здатність до обґрунтування основних етапів формування трудових навичок

Для опанування згаданих компетенцій використовуються різні форми проведення занять та контролю.

Форми проведення занять: лекції, семінари, практичні заняття, аналіз ситуацій, кейсів, презентація проектів.

Форми контролю:

поточний контроль – у формі письмової контрольної роботи 4 рази за семестр (тести та контрольні роботи);

контроль виконання індивідуального завдання (проект і його презентація);

підсумковий контроль – письмовий іспит у формі 5 завдань різного рівня компетентності;

підсумкова оцінка складається з результату іспиту, поточного контролю, підсумкового контролю.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

З самого початку вивчення дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з робочою програмою дисципліни і формами організації навчання, так і з структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання навчальної роботи.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Навчальний модуль – це відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Тематичний план дисципліни складається з двох змістовних модулів (табл. 3).

Таблиця 3

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	лекції	практичні та семінарські завдання	самостійну роботу	індивідуальну роботу
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Аспекти праці, її психологічні та фізіологічні ознаки				
Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни	2	1	3	1
Тема 2. Центральнo-нервова регуляція трудової діяльності	4	2	4	1
Тема 3. Фізіологія рухового апарату людини і раціоналізація трудових процесів	2	2	4	1
Тема 4. Фізіологічні реакції організму на трудові навантаження та умови праці	4	2	4	1
Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності	2	3	4	1
Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і вияви у трудовій діяльності	4	3	4	1

1	2	3	4	5
Змістовний модуль 2. Працездатність людини та закономірності її динаміки				
Тема 7. Працездатність людини та закономірності її динаміки	1	2	4	1
Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників	1	3	4	2
Тема 9. Психофізіологічна суть монотонності та способи підвищення змістовності праці	2	2	3	2
Тема 10. Психофізіологічні особливості й принципи організації операторської праці	2	2	4	1
Тема 11. Виробниче середовище та його вплив на організм і працездатність людини	2	2	4	1
Тема 12. Важкість праці та методи її оцінювання	2	2	4	1
Тема 13. Фізіологічні основи проектування раціональних режимів праці та відпочинку	2	2	4	1
Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтації і профвідбору	2	4	4	1
Тема 15. Психофізіологічні основи виробничого навчання, формування трудових навичок та вмінь	2	2	4	2
Усього за модулями:	34	34	58	18

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Аспекти праці, її психологічні та фізіологічні ознаки

Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни

1.1. Праця як основний вид діяльності людини та її фізіолого-психологічні особливості

Праця як основний вид діяльності людини. Соціально-економічна і психофізіологічна суть праці. Функції і зміст праці. Мотив, мета, результати праці. Трудові навантаження, їх класифікація та еволюція. Класифікація трудової діяльності залежно від навантажень на працівника. Фізична, розумова і нервово-напружена праця.

1.2. Предмет, методологічні принципи і методи дослідження у фізіології та психології праці

Предмет дисципліни – закономірності динаміки фізіологічних і психічних функцій людини в процесі праці. Методичні принципи фізіології і психології праці. Методи досліджень. Зміст, завдання і зв'язок курсу з іншими курсами.

1.3. Сучасні проблеми та історія розвитку фізіології і психології праці

Історія розвитку фізіології і психології праці в період переходу до ринкових відносин.

Тема 2. Центральнo-нервова регуляція трудової діяльності

2.1. Загальні відомості про будову нервової системи людини

Нервова система як провідна фізіологічна система. Будова і властивості нервової системи. Нервова клітина як основна структурна одиниця нервової системи. Центральна нервова система (ЦНС). Нервові процеси – збудження, гальмування, – та закономірності їх взаємодії: іррадіація, концентрація, індукція. Властивості нервових процесів: сила, рухливість, урівноваженість як фізіологічна основа темпераменту. Функціональна рухливість (лабільність) і парабіоз. Прояви парабіозу в процесі праці. Аналізатори, їх побудова, функції і класифікація.

2.2. Нервові процеси та їх динаміка

Вища нервова діяльність. Рефлекторна функція ЦНС. Умовні та безумовні рефлекси. Рефлекторна дуга. Вчення І. П. Павлова про сигнальні системи.

2.3. Основні принципи діяльності нервової системи людини

Рефлекс як основа трудової діяльності. Динамічний робочий стереотип як одиниця трудової поведінки людини, умови його формування і вдосконалення.

2.4. Функції центральної нервової системи в процесі праці

Інтегративна функція ЦНС, її суть і мета – підтримання гомеостазу організму і досягнення результату праці. Функціональна система. Мета, програма і результати дії. Зворотна аферентація. Координаційна функція ЦНС. Принципи координації. Домінанта як тимчасово переважний рефлекс. Роль домінанти в процесі праці.

Тема 3. Фізіологія рухового апарату людини і раціоналізація трудових процесів

3.1. Загальні відомості про будову рухового апарату людини та його функції

Будова рухового апарату людини та функції його елементів. Рухові одиниці, їх сили і функції.

3.2. М'язова сила і витривалість

Динамічна і статична робота. Праця як поєднання динамічних рухів і статичної напруги. Гіподинамія та її наслідки.

3.3. М'язова діяльність і робоча поза працівника

Робоча поза працівника. Різновиди робочих поз та їх фізіологічна характеристика. Виробничі та фізіологічні вимоги до раціоналізації робочої пози. Робоче місце та ергономічні вимоги його планування і організації.

3.4. Фізіологічні принципи раціоналізації трудових процесів

Трудовий процес, його суть і елементи: операція, прийом, дія, рух. Фізіологічні принципи раціоналізації трудових рухів.

Тема 4. Фізіологічні реакції організму на трудові навантаження та умови праці

4.1. Поняття про адаптацію та фізіологічні резерви організму людини.

Єдність людського організму з навколишнім середовищем. Принципи взаємодії: врівноважування, пристосування та протидія несприятливим факторам. Фізіологічні резерви організму. Поняття і механізми плантації. Гомеостаз як ознака адаптованості організму до середовища. Активна адаптація людини в процесі праці.

Умови праці як частина навколишнього середовища. Санітарно-гігієнічні умови праці та їх вплив на фізіологічні системи працівника.

4.2. Біохімічні процеси та енергетика трудової діяльності

Енергетика трудової діяльності. Обмін речовин і енергії. Основний обмін і добові затрати енергії. Класифікація робіт на основі енергетичних затрат.

4.3. Закономірності функціонування дихальної системи людини в процесі праці

Вплив трудових навантажень і умов праці на функціонування органів дихання та серцево-судинну систему працівника. Класифікація робіт за показниками легеневої вентиляції, споживання кисню, частоти пульсу. Механізм терморегуляції організму людини в процесі праці.

4.4. Особливості відновлювальних процесів в організмі працівника після роботи

Закономірності відновлення фізіологічних функцій працівника до вихідного рівня під час відпочинку. Поняття про оптимальний стан організму.

Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності

5.1. Психіка людини та її функції в процесі праці

Зміст психіки. Психічне відображення. Функції психіки у процесі праці. Психічні властивості.

5.2. Відчуття сприймання в процесі праці

Пізнавальні психічні процеси. Відчуття і сприймання як процеси чутливого пізнання. Їх властивості і роль у процесі праці. Пам'ять, її компоненти і типи.

5.3. Мислення в процесі праці

Мислення, його суть, операції, види. Роль мислення і пам'яті в трудовій діяльності. Увага і воля як регулюючі психічні функції. Методи вивчення психічних процесів.

Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і прояви в трудовій діяльності

6.1. Особистість та її структура

Психіка як суб'єктивне відображення об'єктивного світу. Функції психіки: когнітивна, регулятивна, комунікативна. Психіка і свідомість. Класифікація психічних явищ: процеси, стан, властивості особистості.

Психічні стани людини, їх класифікація за тривалістю, рівнем напруження, психічними функціями. Емоції і почуття, їх взаємозв'язок, функції, види та вплив на працездатність і продуктивність праці. Методи вивчення психічних станів людини.

Індивід та особистість. Загальна характеристика психічних властивостей особистості. Здібності, їх види та рівень розвитку. Професійні здібності. Інтелект.

6.2. Темперамент і характер працівника

Темперамент, його фізіологічна основа і типи. Характер, його основні складові – воля, почуття, розум та індивідуальні особливості.

6.3. Мотиви і мотивація. Теорії мотивації

Потреби, інтереси, мотиви, установки, рівень домагань, самооцінка, переконання особистості як фактори трудової поведінки і ефективності діяльності. Методи вивчення психічних властивостей особистості.

Змістовний модуль 2. Працездатність людини та закономірності її динаміки

Тема 7. Працездатність людини та закономірності її динаміки

7.1. Суть і фактори працездатності людини

Працездатність людини як фізіологічна основа продуктивності праці. Суть, фактори і основні рушійні сили працездатності.

7.2. Межа працездатності і функціональні стани організму людини в процесі праці

Межа та фізіологічний механізм регуляції працездатності. Функціональні системи в працездатності: основна, побічна, відновлювальна. Функціональні стани працівника: нормальний, суміжний, патологічний, їх ознаки.

7.3. Показники та методика оцінки працездатності людини

Показники динаміки працездатності. Крива працездатності та характеристика її фаз.

7.4. Динаміка працездатності і характеристика її фаз

Динаміка працездатності при різних видах праці протягом робочого дня, доби, тижня, місяця, року. Методика інтегральної оцінки працездатності. Заходи щодо підвищення працездатності та ефективності трудової діяльності.

Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників

8.1. Суть, причини і загальний механізм розвитку втоми

Втома як етап у динаміці працездатності, її фізіологічна та біологічна суть. Локально-гуморальні теорії втоми.

8.2. Показники і стадії втоми

Причини і механізм втоми. Об'єктивні показники втоми і суб'єктивне відчуття стомлення.

8.3. Заходи щодо запобігання перевтомі працівників на виробництві.

Перевтома та її наслідки. Особливості втоми при фізичній, розумовій і нервово-напруженій праці. Заходи щодо запобігання перевтоми працівників.

Тема 9. Психофізіологічна суть монотонності та способи підвищення змістовності праці

9.1. Вплив науково-технічного прогресу на структуру і зміст трудової діяльності

Об'єктивні передумови появи монотонних і сенсорно-напружених робіт. Фізіологічна суть, ознаки, критерії, види монотонності. Вплив монотонності на працездатність людини і продуктивність праці. Психічні стани працівника при виконанні монотонних робіт. Змістовність праці та її показники. Психофізіологічний аналіз трудових процесів і операцій як метод оцінки змістовності праці та виявлення причин помилок при їх виконанні.

9.2. Основні заходи щодо запобігання монотонності і підвищення змістовності праці

Заходи щодо запобігання монотонності праці та зниження її негативного впливу на працівника; фізіологічна раціоналізація трудових процесів і операцій; чергування операцій і суміщення трудових функцій; психологічна стимуляція; оптимізація темпу і ритму роботи; застосування естетичних факторів; реорганізація конвеєра.

Тема 10. Психофізіологічні особливості та принципи організації операторської праці

10.1. Суть, види і особливості операторської праці

Суть операторської праці, її особливості та різновиди. Контактний і дистанційний способи керування виробничими процесами та об'єктами.

Поняття про систему: "людина–техніка–середовище". Типи людино – машинних систем.

10.2. Психофізіологічні принципи організації роботи оператора

Структура і етапи діяльності оператора. Психомоторика. Вимоги до психічних функцій працівника. Інформація забезпечення. Монотонія і політонія. Сенсорна депривація. Емоційні стани оператора. Надійність оператора та показники ефективності праці.

Сенсорне і моторне поля на робочому місці оператора. Психофізіологічні вимоги і принципи компонування інформаційних пристроїв і пультів керування.

Інженерна психологія та ергономіка, їх предмет, проблеми і значення для проектування системи "людина–техніка–середовище" і організації праці.

Тема 11. Виробниче середовище та його вплив на організм і працездатність людини

11.1. Працездатність людини та закономірності її динаміки

Характеристика найвищої працездатності людини. Фізична підготовка спеціалістів. Психофізіологічні заходи збереження працездатності працівників.

Тема 12. Важкість праці та методика її оцінювання

12.1. Суть і фактори важкості праці

Фактори важкості праці – трудові навантаження і умови праці. Суть, показники важкості праці. Медико-фізіологічне обґрунтування важкості праці. Важкість та інтенсивність праці, їх взаємозв'язок. Категорії важкості праці та їх характеристика.

12.2. Інтегральний критерій важкості праці

Методика інтегральної бальної оцінки важкості праці. Вплив важкості роботи на працездатність і продуктивність праці. Заходи щодо зменшення важкості та оптимізації інтенсивності праці.

Тема 13. Фізіологічні основи проектування раціональних режимів праці та відпочинку

13.1. Суть, критерії та фізіологічні закономірності проектування режимів праці і відпочинку

Режим праці та його складові: змінність, тривалість, темп, ритм, інтенсивність. Перерви для відпочинку: щорічна, щотижнева, міжзмінна,

внутрішньозмінна; їх призначення та особливості. Регламентований і нерегламентований відпочинок. Поняття режиму праці і відпочинку. Фізіологічні передумови для встановлення періодів робіт і відпочинку.

Методичні принципи проектування і критерії раціональності режимів праці та відпочинку. Внутрішньозмінний режим. Мікро- і макропаузи. Методика нормування часу на відпочинок.

13.2. Методи встановлення регламентованих перерв на відпочинок

Методи встановлення часу на відпочинок при виконанні різних видів робіт. Форми відпочинку. "Ефект Сеченова" як фізіологічна основа активного відпочинку і зміни діяльності. Методи релаксації. Застосування функціональної музики на виробництві, вплив режимів праці та відпочинку на економічні результати і здоров'я працівників.

Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтації і профвідбору

14.1. Суть і завдання профорієнтації в ринкових умовах

Суть профорієнтації і профвідбору, їх значення в умовах ринкової економіки. Класифікація професій за вимогами до людини. Трудова експертиза – прогностична і ретроспективна. Методи трудової експертизи. Професіографія, її мета та завдання. Професіограма та її структура. Психограма як складова частина професіограми. Етапи профорієнтації. Профконсультація. Психологічний профіль особистості та професії.

14.2. Професійний відбір і адаптація

Професійна придатність і професійна готовність. Абсолютна і відносна професійна придатність. Методи профвідбору. Використання тестів для визначення професійної придатності. Надійність і валідність тестів.

Організація роботи з профорієнтації і профвідбору.

Тема 15. Психофізіологічні основи виробничого навчання, формування трудових навичок і вмінь

15.1. Завдання і форми організації виробничого навчання

Виробниче навчання, його сутність і основи форми підготовки кадрів. Завдання виробничого навчання в сучасних умовах – забезпечення конкурентоспроможності людини на ринку праці.

15.2. Психофізіологічні закономірності формування трудових навичок і вмінь

Трудові навички, їх класифікація. Робочий динамічний стереотип як фізіологічна основа трудових навичок. Поняття про інтегральний образ трудових дій і ключові фізіологічні функції. Роль тренування і вправ у формуванні трудових навичок і адаптації фізіологічних систем до трудових навантажень. Етапи формування трудових навичок. Перенесення та інтерференція трудових навичок, їх вплив на професійну мобільність працівника. Методи виробничого навчання. Уміння, їх суть і етапи формування. Поняття про нормативний спосіб та індивідуальний стиль діяльності.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Аспекти праці, її психологічні та фізіологічні ознаки

Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни

1.1. Праця як основний вид діяльності людини та її фізіолого-психологічні особливості.

1.2. Предмет, методологічні принципи і методи дослідження у фізіології та психології праці.

1.3. Сучасні проблеми та історія розвитку фізіології і психології праці.

Література: основна [3]; додаткова [24].

Тема 2. Центральньо-нервова регуляція трудової діяльності

2.1. Загальні відомості про будову нервової системи людини.

2.2. Нервові процеси та їх динаміка.

2.3. Основні принципи діяльності нервової системи людини.

2.4. Функції центральної нервової системи в процесі праці.

Література: основна [3]; додаткова [18].

Тема 3. Фізіологія рухового апарату людини і раціоналізація трудових процесів

3.1. Загальні відомості про будову рухового апарату людини та його функції.

3.2. М'язова сила і витривалість.

3.3. М'язова діяльність і робоча поза працівника.

3.4. Фізіологічні принципи раціоналізації трудових процесів.

Література: основна [3]; додаткова [20].

Тема 4. Фізіологічні реакції організму на трудові навантаження та умови праці

4.1. Поняття про адаптацію та фізіологічні резерви організму людини.

4.2. Біохімічні процеси та енергетика трудової діяльності.

4.3. Закономірності функціонування дихальної системи людини в процесі праці.

4.4. Особливості відновлювальних процесів в організмі працівника після роботи.

Література: основна [3]; додаткова [20].

Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності

5.1. Психіка людини та її функції в процесі праці.

5.2. Відчуття сприймання в процесі праці.

5.3. Мислення в процесі праці.

Література: основна [3]; додаткова [24].

Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і прояви в трудовій діяльності

6.1. Особистість та її структура.

6.2. Темперамент і характер працівника.

6.3. Мотиви і мотивація. Теорії мотивації.

Література: основна [3]; додаткова [24; 20].

Змістовний модуль 2. Працездатність людини та закономірності її динаміки

Тема 7. Працездатність людини та закономірності її динаміки

7.1. Суть і фактори працездатності людини.

7.2. Межа працездатності і функціональні стани організму людини в процесі праці.

7.3. Показники та методика оцінки працездатності людини.

7.4. Динаміка працездатності і характеристика її фаз.

Література: основна [3]; додаткова [18; 20].

Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників

8.1. Суть, причини і загальний механізм розвитку втоми.

8.2. Показники і стадії втоми.

8.3. Заходи щодо запобігання перевтомі працівників на виробництві.

Література: основна [3]; додаткова [20; 24].

Тема 9. Психофізіологічна суть монотонності та способи підвищення змістовності праці

9.1. Вплив науково-технічного прогресу на структуру і зміст трудової діяльності.

9.2. Основні заходи щодо запобігання монотонності і підвищення змістовності праці.

Література: основна [3]; додаткова [20; 24].

Тема 10. Психофізіологічні особливості та принципи організації операторської праці

10.1. Суть, види і особливості операторської праці.

10.2. Психофізіологічні принципи організації роботи оператора.

Література: основна [3]; додаткова [18; 24].

Тема 11. Виробниче середовище та його вплив на організм і працездатність людини

11.1. Працездатність людини та закономірності її динаміки.

Література: основна [3]; додаткова [18; 20].

Тема 12. Важкість праці та методика її оцінювання

12.1. Суть і фактори важкості праці.

12.2. Інтегральний критерій важкості праці.

Література: основна [3], додаткова[24].

Тема 13. Фізіологічні основи проектування раціональних режимів праці та відпочинку

13.1. Суть, критерії та фізіологічні закономірності проектування режимів праці і відпочинку.

13.2. Методи встановлення регламентованих перерв на відпочинок.

Література: основна [3]; додаткова [18].

Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтації і профвідбору

14.1. Суть і завдання профорієнтації в ринкових умовах.

14.2. Професійний відбір і адаптація.

Література: основна [3]; додаткова [20].

Тема 15. Психофізіологічні основи виробничого навчання, формування трудових навичок і вмінь

15.1. Завдання і форми організації виробничого навчання.

15.2. Психофізіологічні закономірності формування трудових навичок і вмінь.

Література: основна [3]; додаткова [24].

5. Плани семінарських (практичних) занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює їх виступи, активність у дискусії вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. Плани семінарських занять наведені у табл. 4.

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різної складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів,

постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Перелік тем практичних завдань наведено у табл. 5.

Таблиця 4

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Аспекти праці, її психологічні та фізіологічні ознаки			
Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни	1. Праця як основний вид людської діяльності та її фізіолого-психологічні особливості. 2. Діяльність, її основні форми та види. 3. Трудовий потенціал людини. 4. Зміст праці. Особливості фізичної, розумової та сенсорно-напруженої праці. 5. Історія розвитку та сучасні проблеми фізіології і психології праці. 6. Фізіологія і психологія праці як теоретична основа організації праці. 7. Сучасні проблеми фізіології і психології праці	1	Основна [3]; додаткова [20; 24]
Тема 2. Центрально-нервова регуляція трудової діяльності	1. Будова нервової системи людини. 2. Нейрони та їхні функції. 3. Нервові процеси та їх динаміка. 4. Лабільність і парабіоз. 5. Методи вивчення властивостей нервової системи. 6. Принципи та механізми функціонування нервової системи людини. 7. Безумовні та умовні рефлекси, нижча та вища нервова діяльність. 8. Перша та друга сигнальні системи. 9. Функції центральної нервової системи у процесі праці (рефлекторна, інтегративна, координаційна)	2	Основна [3]; додаткова [18; 20]

1	2	3	4
Тема 3. Фізіологія рухового апарату людини і раціоналізація трудових процесів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Руховий апарат людини та функції його елементів. 2. Рухові ланки та їхні функції під час виконання рухів. 3. М'язова сила і фізіологічний закон середніх навантажень. 4. М'язова витривалість і працездатність людини. 5. М'язова діяльність і робоча поза працівника. 6. Вибір робочої пози. Організація та планування робочого місця. 7. Трудові рухи та принципи їх класифікації. Фізіологічні принципи раціоналізації трудових рухів 	2	Основна [3]; додаткова [20; 24]
Тема 4. Фізіологічні реакції організму на трудові навантаження та умови праці	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про адаптацію та фізіологічні резерви організму людини. 2. Адаптація і гомеостаз. Фізіологічні резерви організму та їх використання у процесі праці. 3. Оцінка пристосування серцево-судинної системи до трудових навантажень. 4. Особливості відновлювальних процесів в організмі працівника після роботи. 5. Закономірності відновлення працездатності. Реакція серцево-судинної системи працівника на трудові навантаження. 6. Закономірності функціонування дихальної системи людини у процесі праці 	2	Основна [3]; додаткова [24]
Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Психіка людини та її функції у процесі праці. 2. Функції психіки у процесі праці. 3. Мислення у процесі праці. Види мислення. Методи вивчення процесів мислення. 4. Пам'ять у процесі праці, її складові процеси. Види пам'яті. Методи вивчення пам'яті 5. Увага і воля у процесі праці. Види і властивості уваги. Методи вивчення уваги. Воля та її функції у процесі праці. 6. Емоції і почуття у процесі праці. Психічні стани у процесі праці. Види емоційних реакцій 	2	Основна [3]; додаткова [18]

1	2	3	4
Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і вияви у трудовій діяльності	1. Основні теорії особистості та її сутність. 2. Особистість як динамічна функціональна система. 3. Темперамент та його властивості, характер та його властивості. 4. Здібності як індивідуально-психологічні особливості людини. Класифікація і розвиток здібностей. 5. Мотив і мотивація. Теорії мотивації. 6. Мотиваційні стратегії діяльності. 7. Мотиваційна сфера особистості	2	Основна [3]; додаткова [20]
Змістовний модуль 2. Працездатність людини та закономірності її динаміки			
Тема 7. Працездатність людини та закономірності її динаміки	1. Суть і фактори працездатності людини. 2. Професійна працездатність. 3. Межа працездатності й функціональні стани організму людини у процесі праці. 4. Показники і методика оцінки працездатності людини. 5. Динаміка працездатності й характеристика її фаз. 6. Заходи щодо підвищення працездатності працівника	2	Основна [3]; додаткова [24]
Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників	1. Втома як наукова і практична проблема. 2. Локально-гуморальні теорії втоми та їх оцінка. 3. Механізм розвитку втоми, її фізіологічна і біологічна сутність. 4. Особливості втоми при фізичній і розумовій роботі. Методика оцінки втоми. 5. Заходи запобігання перевтомі працівника на виробництві	2	Основна [3]; додаткова [18]
Тема 9. Психофізіологічна суть монотонності та способи підвищення змістовності праці	1. Вплив науково-технічного прогресу на структуру і зміст трудової діяльності. 2. Причини та наслідки монотонної праці. 3. Сутність та види монотонності. 4. Психічні стани працівника при виконанні монотонної роботи. 5. Психофізіологічний аналіз трудових операцій. 6. Основні заходи, спрямовані на запобігання монотонності і підвищення змістовності праці	2	Основна [3]; додаткова [24]

1	2	3	4
Тема 10. Психофізіологічні особливості і принципи організації операторської праці	1. Суть, види та особливості операторської праці. 2. Види і режими операторської праці. 3. Показники діяльності оператора. 4. Напруження та емоційні стани оператора. 5. Психофізіологічні принципи організації роботи оператора. Вимоги до проектування системи "Людина – машина". 6. Робоче місце оператора. Засоби відображення інформації та принципи їх компонування. 7. Органи керування та принципи їх компонування	2	Основна [3]; додаткова [24]
Тема 11. Виробниче середовище та його вплив на організм і працездатність людини	1. Санітарно-гігієнічні умови праці та їх вплив на організм і працездатність людини. 2. Здатність аналізувати і надавати характеристику найвищої працездатності людини. 3. Здатність визначати та формувати психофізіологічні заходи збереження працездатності працівників	2	Основна [3]; додаткова [20]
Тема 12. Важкість праці та методи її оцінювання	1. Здатність аналізувати суть і фактори важкості праці. 2. Здатність визначати та аналізувати сучасні концепції важкості праці, класи і категорії важкості праці. 3. Здатність обґрунтованого вибору показників інтенсивності праці	2	Основна [3]; додаткова [20]
Тема 13. Фізіологічні основи проектування раціональних режимів праці та відпочинку	1. Суть режиму праці і відпочинку та критерії його раціональності. 2. Фізіологічні закономірності розробки режимів праці та відпочинку. 3. Регламентовані перерви на відпочинок та методи встановлення їх загальної тривалості	2	Основна [3]; додаткова [24]
Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтація профвідбору	1. Суть і завдання профорієнтації в ринкових умовах. 2. Професійний відбір і адаптація	2	Основна [3]; додаткова [20; 24]

1	2	3	4
Тема 15. Психофізіологічні основи виробничого навчання, формування трудових навичок та вмінь	1. Завдання і форми організації виробничого навчання. 2. Психофізіологічні закономірності формування трудових навичок і вмінь. 3. Етапи формування трудових навичок. 4. Вирішення завдань різного рівня компетентності	2	Основна [3]; додаткова [20; 24]
Разом за модулями		29	

Таблиця 5

Перелік тем практичних завдань

Назва теми	Програмні запитання	Кількість годин	Література
Змістовний модуль 1. Аспекти праці, її психологічні та фізіологічні ознаки			
Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності	Ситуаційне завдання "Дослідження та оцінка об'єму та успішності пам'яті"	1	Основна [3]; додаткова [18]
Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і вияви у трудовій діяльності	Вирішення завдань різного рівня компетентності. Практичне завдання "Визначення типу темпераменту"	1	Основна [3]; додаткова [18]
Змістовний модуль 2. Працездатність людини та закономірності її динаміки			
Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників	Вирішення завдань різного рівня компетентності	1	Основна [3]; додаткова [18]
Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтації й профвідбору	Ситуаційне завдання "Професійний відбір спеціалістів. Дослідження науково-практичних проблем професійного відбору спеціалістів"	2	Основна [3]; додаткова [24]
Разом за модулями		5	

6. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентами для засвоєння початкової дисципліни:

- 1) обробка лекційного матеріалу;
- 2) підготовка до практичних (семінарських) занять;
- 3) обробка окремих тем, що не розглядаються на лекціях;
- 4) підготовка до контрольних робіт, тестів, іспитів тощо.

Самостійна робота студентів також передбачає опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни, а також контрольну перевірку кожним студентом особистих знань за запитаннями для самодіагностики (табл. 6).

Таблиця 6

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання за модулями та темами	Література
1	2	3
Змістовний модуль 1. Аспекти праці, її психологічні та фізіологічні ознаки		
Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни	1. Наукова сутність поняття "фізіологія праці" і "психологія праці". 2. Визначення предметно-дієвого аспекту праці. 3. Еволюція наукової думки щодо визначення навчальної дисципліни	Основна [3]; додаткова [18]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 2. Центральнo-нервова регуляція трудової діяльності	1. Тенденції зміни структури щодо центрально-нервової регуляції трудової діяльності. 2. Сучасні тенденції зарубіжних і вітчизняних вчених щодо загальної відомості про будову нервової системи людини	Основна [3]; додаткова [20]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 3. Фізіологія рухового апарату людини і раціоналізація	1. Сучасні тенденції в методології дослідження загальних відомостей про будову рухового апарату людини та його функції. 2. Особливості проведення психологічного дослідження щодо будови рухового апарату людини та його функції	Основна [3]; додаткова [18]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]

1	2	3
Тема 4. Фізіологічні реакції організму на трудові навантаження та умови праці	1. Зміст фізіологічних реакцій організму людини на трудові навантаження. 2. Визначення біохімічних процесів та енергетики трудової діяльності	Основна [3]; додаткова [20]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності	1. Визначення психологічних факторів трудової діяльності. 2. Еволюція наукової думки щодо визначення психіки людини та її функції в процесі праці	Основна [3]; додаткова [24]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і вияви у трудовій діяльності	1. Сучасні тенденції в психологічному дослідженні щодо працездатності людини та закономірності її динаміки на підприємстві. 2. Еволюція наукової думки щодо визначення показників та методики оцінки працездатності людини	Основна [3]; додаткова [24]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Змістовний модуль 2. Працездатність людини та закономірності її динаміки		
Тема 7. Працездатність людини та закономірності її динаміки	1. Особливості проведення психофізіологічного дослідження виробничої втоми і заходів щодо запобігання перевтоми працівників на підприємстві. 2. Визначення показників та методики оцінки працездатності людини	Основна [3]; додаткова [24]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників	1. Сучасні тенденції наукових досліджень щодо виробничої втоми працівників. 2. Сутність, наукові методи дослідження причин і загального механізму розвитку втоми	Основна [3]; додаткова [20]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 9. Психофізіологічна суть монотонності та способи підвищення змістовності праці	1. Вплив науково-технічного прогресу на структуру і зміст трудової діяльності. 2. Визначення психофізіологічної суті і критеріїв монотонності праці	Основна [3]; додаткова [20]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 10. Психофізіологічні особливості і принципи організації операторської праці	1. Наукова сутність видів і особливостей операторської праці. 2. Сучасні тенденції в дослідженні психофізіологічних принципів організації роботи оператора. 3. Визначення методики інтегральної бальної оцінки важкості праці	Основна [3]; додаткова [18]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]

1	2	3
Тема 11. Виробниче середовище та його вплив на організм і працездатність людини	1. Наукова сутність виробничого середовища та його впливу на організм і працездатність людини. 2. Сучасні тенденції дослідження впливу на організм і працездатність людини виробничого середовища	Основна [3]; додаткова [18]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 12. Важкість праці та методи її оцінювання	1. Наукова сутність поняття "важкість праці" у сфері фізіології і психології праці. 2. Особливості проведення психофізіологічного дослідження щодо важкості праці на підприємстві	Основна [3]; додаткова [20]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 13. Фізіологічні основи проектування раціональних режимів праці та відпочинку	1. Сучасні тенденції в методології психофізіологічного дослідження щодо фізіологічних основ проектування раціональних режимів праці і відпочинку. 2. Сутність і методи встановлення регламентованих перерв на відпочинок	Основна [3]; додаткова [24]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтації і профвідбору	1. Вітчизняний та зарубіжний досвід психофізіологічних основ профорієнтації і профвідбору. 2. Суть і завдання профорієнтації в ринкових умовах	Основна [3]; додаткова [24]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]
Тема 15. Психофізіологічні основи виробничого навчання, формування трудових навичок та вмінь	1. Сучасні тенденції дослідження щодо психофізіологічних закономірностей формування трудових навичок і вмінь. 2. Ефективність використання психофізіологічних основ виробничого навчання при формуванні трудових навичок і вмінь	Основна [3]; додаткова [18]; ресурси мережі Інтернет [29 – 31]

6.1. Індивідуальний план самостійної роботи студента

Індивідуальний план самостійної роботи студента при проведенні підсумкового контролю у формі іспиту для студентів на пряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці" (денна форма навчання) наведено в табл. 7.

**Індивідуальний план самостійної роботи студента при
підсумковому контролі у формі іспиту для студентів напряму
підготовки 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці"
(денна форма навчання)**

Види самостійної роботи	Планові терміни	Предмет контролю		Можлива кількість балів
		Теоретичний модуль	Практичний модуль	
1	2	3	4	5
Денна форма навчання				
I. Обов'язкові види самостійної роботи студентів				
За систематичність і активність роботи на семінарських і практичних заняттях				
Підготовка до семінарських і практичних занять	За розкладом занять	Оцінка відповідей на семінарських заняттях	Оцінка відповідей на практичних заняттях	12
За виконання завдань для самостійного опрацювання				
Виконання домашніх розрахункових завдань	За розкладом занять	Методичне забезпечення розрахунків	Правильність виконаних розрахунків	12
За виконання модульних контрольних завдань				
Підготовка до модульних контрольних завдань	1 МК – 8,9 тиждень; 2 МК – 16 – 17 тиждень	Рівень виконання теоретичних завдань	Рівень виконання практичних завдань	1 – 12 балів за кожний МК
Разом балів за обов'язкові види СРС				Середнє арифметичне 1.1, 1.2, 1.3*
II. Вибіркові види самостійної роботи студентів				
За виконання індивідуальних науково-дослідних завдань на вибір:				
2.1. Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій за однією з тем дисципліни	2 – 17 тиждень	Теоретична значущість результатів	Практична значущість результатів	1 – 12
2.2. Написання есе з сучасних літературних джерел за заданою тематикою	2 – 17 тиждень	Теоретична значущість результатів	Практична значущість результатів	1 – 12

1	2	3	4	5
2.3. Підготовка доповідей на наукових студентських конференціях за тематикою дисципліни	2 – 17 тиждень	Теоретична значущість результатів	Практична значущість результатів	1 – 12
2.4. Підготовка та обґрунтування рішень у напрямі питань навчальної дисципліни на базі дослідження	2 – 17 тиждень	Рівень теоретичної обґрунтованості розробок	Практична цінність та ефективність для підприємства	1 – 12
Разом балів за вибіркові види СРС				1 – 12
Всього балів за самостійну роботу студентів				Середнє арифметичне значень I, II

*якщо середньоарифметичне значення не є цілим числом, то воно округлюється таким чином: до 0,5 – в менший бік до цілої частини числа; від 0,5 включно – до наступного цілого числа.

Види, форми індивідуально-консультативної роботи, а також її організація проводиться відповідно до положення ХНЕУ "Про самостійну роботу студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу".

7. Індивідуально – консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: індивідуальні (запитання – відповідь), групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

- б) за засвоєнням практичного матеріалу:
консультації індивідуальні й групові;
в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:
індивідуальне здавання виконаних робіт.

8. Методика активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як: міні-лекції, проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, ділові та рольові ігри, презентації, банки візуального супроводження (табл. 8).

Таблиця 8

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни	Міні-лекція з питання методологічних принципів і методів дослідження у фізіології та психології праці в Україні. Проблемна лекція з питання "Історія розвитку та сучасні проблеми фізіології і психології праці". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 2. Центральнo-нервова регуляція трудової діяльності	Семінар-дискусія з питання "Основні принципи діяльності нервової системи людини". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 3. Фізіологія рухового апарату людини і раціоналізація	Проблемна лекція з питання "Фізіологічні принципи раціоналізації трудових процесів". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 4. Фізіологічні реакції організму на трудові навантаження та умови праці	Міні-лекція з питання "Закономірності функціонування дихальної системи людини у процесі праці". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 5. Закономірності активізації психічних процесів людини у трудовій діяльності	Міні-лекція з питання "Психіка людини та її функції в процесі праці". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 6. Психічні властивості особистості, їх розвиток і вияви у трудовій діяльності	Проблемна лекція з питання "Психічні властивості особистості, їх розвиток і прояви в трудовій діяльності". Презентація результатів роботи в малих групах

1	2
Тема 7. Працездатність людини та закономірності її динаміки	Проблемна лекція з питання "Межа працездатності й функціональні стани організму людини у процесі праці". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 8. Виробнича втома і заходи запобігання перевтоми працівників	Проблемна лекція з питання "Заходи щодо запобігання перевтомі працівників на виробництві". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 9. Психофізіологічна суть монотонності та способи підвищення змістовності праці	Проблемна лекція з питання "Вплив науково-технічного прогресу на структуру і зміст трудової діяльності". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 10. Психофізіологічні особливості й принципи організації операторської праці	Проблемна лекція з питання "Психофізіологічні принципи організації роботи оператора". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 11. Виробниче середовище та його вплив на організм і працездатність людини	Проблемна лекція з питання "Як ви розумієте виробниче середовище, та його вплив на організм і працездатність людини на сучасному стані ринкових відносин в Україні". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 12. Важкість праці та методи її оцінювання	Проблемна лекція з питання "Важкість праці та методи її оцінювання". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 13. Фізіологічні основи проектування раціональних режимів праці та відпочинку	Проблемна лекція з питання "На думку студентів, які шляхи раціоналізації та оцінка ефективності внутрішньозмінних режимів праці й відпочинку на сучасному виробництві". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 14. Психофізіологічні основи профорієнтації і профвідбору	Проблемна лекція з питання "Професійний відбір і адаптація робітників на українських підприємствах і зарубіжних моделях". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 15. Психофізіологічні основи виробничого навчання, формування трудових навичок та вмінь	Проблемна лекція з питання "Психофізіологічні закономірності формування трудових навичок і вмінь". Презентація результатів роботи в малих групах

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення у підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор задає запитання, які спонукають студента шукати розв'язання проблемної ситуації. Така система примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

На початку проведення проблемної лекції необхідно чітко сформулювати проблему, яку необхідно вирішити студентам. При викладанні лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставленні запитання, а висвітлювати лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студент міг використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекції передбачають викладання навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться як правило, як частина заняття-дослідження.

На початку проведення міні-лекції за вказаними вище темами лектор акцентує увагу студентів на необхідності представити викладений лекційний матеріал у так званому структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які зафіксовані у плані лекцій, але викладаються вони стисло. Лекційне заняття, проведене у такий спосіб, пробуджує у студента активність та увагу при сприйнятті матеріалу, а також спрямовує його на використання системного підходу при відтворенні інформації, яку він одержав від викладача.

Проблемні лекції та міні-лекції доцільно поєднувати з такою формою активізації навчального процесу, як робота в малих групах. При цьому результати роботи кожної з груп необхідно презентувати та обговорювати.

Семінари – дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

9. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання сформованих компетенцій у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу і виконання індивідуальних завдань.

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитися в таких формах:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.
2. Проведення проміжного тестування.
3. Проведення поточного модульного контролю.
4. Проведення підсумкового письмового іспиту.

Органічною складовою навчального процесу є систематичний, комплексний контроль та оцінювання якості набутих знань, умінь та практичних навичок (компетентностей) студентів відповідно до вимог державних стандартів освіти, а також адаптації до загальноєвропейських вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (далі ECTS).

Система контролю й оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни розроблена відповідно до положень ХНЕУ "Про порядок оцінювання знань студентів в умовах впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу".

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на практичних (семінарських) заняттях.

Оцінювання проводиться за 12-бальною шкалою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також з сучасною літературою з питань, що розглядаються;

уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язанні задач;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінка **"відмінно"** ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді усім п'ятьом із зазначених критеріїв. При оцінюванні практичних завдань увага приділяється також їх якості, самостійності виконання та своєчасності здачі.

Таблиця 9

**Система поточного контролю і оцінювання знань студентів
напряму підготовки підготовки 6.030505 "Управління персоналом
та економіка праці" за модулями**

№ з/п	Види контролю		Діапазон оцінки		
	2	3	4	5	6
	Теоретичний модуль	Практичний модуль	Теоретичний модуль	Практичний модуль	Підсумкова оцінка (середньоарифметичне від 4 та 5)
Перший модуль (1 – 8 навчальний тиждень)					
I. Обов'язкові					
За систематичність і активність роботи в аудиторії					
1.1	Експрес-опитування, тестування, участь у семінарах	Міні-контроль, обговорення кейсів, розв'язання завдань	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
За виконання завдань для самостійного опрацювання					
1.2	Перевірка методичного забезпечення розрахунків	Правильність виконаних розрахунків	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
За виконання модульних контрольних завдань					
1.3	Перша модульна контрольна		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
	Теоретичне питання	Практичне завдання			
II. Вибіркові					
За виконання індивідуальних науково-дослідних завдань на вибір (не більш 1 за модуль)					
2.1	Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій (журналів, збірників статей конференцій) за однією з тем першого модуля		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів

1	2	3	4	5	6
2.2	Написання есе з сучасних літературних джерел за заданою тематикою з переліку тем 1 модуля		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.3	Доповідь на науковій студентській конференції (участь в конкурсах, олімпіадах)		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.4	Аналітична підготовка та обґрунтування управлінських рішень		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Підсумкова оцінка за перший модуль (середньоарифметичне підсумкових оцінок за кожним з видів контролю)			1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Другий модуль					
I. Обов'язкові					
За систематичність і активність роботи в аудиторії					
1.1	Експрес-опитування, тестування, участь у семінарах	Міні-контроль, обговорення кейсів, розв'язання завдань	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
За виконання завдань для самостійного опрацювання					
1.2	Перевірка методичного забезпечення розрахунків	Правильність виконаних розрахунків	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
За виконання модульних контрольних завдань					
1.3	Друга модульна контрольна		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
	Теоретичне питання	Практичне завдання			
II. Вибіркові					
За виконання індивідуальних науково-дослідних завдань на вибір (не більше 1 за модуль)					
2.1	Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій (журналів, збірників статей конференцій) за однією з тем першого модуля		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.2	Написання есе з сучасних літературних джерел за заданою тематикою з переліку тем 1 модуля		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів

1	2	3	4	5	6
2.3	Доповідь на науковій студентській конференції (участь в конкурсах, олімпіадах)		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.4	Аналітична підготовка та обґрунтування управлінських рішень		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Підсумкова оцінка за другий модуль (середньоарифметичне підсумкових оцінок за кожним з видів контролю)			1 – 12 балів	1– 12 балів	1 – 12 балів
Підсумкова оцінка модульного контролю (середнє арифметичне підсумкових оцінок за перший та другий модуль)					1 – 12 балів

Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і теоретичний модульний контроль. Оцінка з практичного модульного контролю ставиться на основі поточних оцінок, одержаних на практичних (семінарських) заняттях. Теоретичний модульний контроль проводиться на лекційному занятті у письмовій формі після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та виконані практичні (семінарські) завдання.

Поточний модульний контроль роботи студентів з навчальної дисципліни здійснюється два рази протягом вивчення дисципліни.

Перший контроль припадає на 8 – 9 навчальний тиждень сьомого семестру після вивчення тем 1 – 6.

Другий контроль припадає на 17 – 18 навчальний тиждень сьомого семестру, і включає теми 7 – 15.

Відповідно до нормативів, контрольна модульна робота містить два блоки завдань. Перший блок – теоретико-методичне завдання (оцінюється від одного до 12 балів), другий блок – практичне завдання (оцінюється від одного до 12 балів).

Оцінки за перший і другий теоретичний та практичний модуль, а також підсумкові оцінки за модулями відповідно до Положення вносяться до "Відомості обліку успішності поточної сесії". Підсумкова оцінка модульного контролю вноситься до "Відомості обліку успішності (підсумкової екзаменаційної)".

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни.

Умовою допуску до іспиту є позитивні оцінки з поточного модульного контролю знань. Іспит здійснюється у письмовій формі за екзаменаційними білетами. Кожний білет складається з 5 практичних ситуацій, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготованості студента та рівень його компетентності за навчальною дисципліною.

Рівень практичної готовності (компетентності) передбачає: контроль готовності студента до вирішення професійних завдань, якість виконання ним технічних та економічних розрахунків, якість зроблених висновків.

Кожне екзаменаційне завдання має перевіряти ступінь оволодіння компетенціями. Відповідно до компетентісного підходу виділяють такі рівні компетентності:

Рівень 1. Здатність вирішувати різні робочі завдання, здебільшого стандартні та передбачувані (стереотипні завдання).

Рівень 2. Здатність вирішувати широке коло завдань в різному контексті. Деякі з цих завдань є складними та нестандартними, що вимагає певної особистої відповідальності або автономії індивіда.

Рівень 3. Здатність вирішувати широке коло різних завдань у дуже широкому контексті. Більшість з цих завдань є складними та нестандартними, що вимагає певної особистої відповідальності або автономії індивіда (діагностичне завдання).

Рівень 4. Здатність вирішувати широке коло складних технічних і професійних завдань в найширшому контексті. Передбачається значна відповідальність й автономія індивіда (евристичне завдання).

Рівень 5. Здібність до застосування набору фундаментальних принципів і комплексних методик в широкому і часто непередбачуваному контексті. Відмітними ознаками виступають дуже значна автономія індивіда та серйозна відповідальність за роботу інших. Часто передбачається особиста відповідальність за проведення аналізу та виявлення причин відхилень, розробку, планування, виконання й оцінку (евристичне завдання).

Екзаменаційний білет включає одне стереотипне, два діагностичних та два евристичних завдання, які оцінюються від 1 – 12 балів кожне. Кожне завдання екзаменаційного білета оцінюється окремо, після чого на підставі середньоарифметичного значення отримується підсумкова оцінка за кожним завданням (табл. 10).

**Система оцінювання екзаменаційних робіт
за навчальною дисципліною**

Завдання	Рівень теоретичної готовності	Рівень практичної готовності (компетентності)	Підсумковий бал за завдання (середньоарифметичне значень 2 та 3)
Завдання 1 (стереотипне)	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Завдання 2 (діагностичне)	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Завдання 3 (діагностичне)	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Завдання 4 (діагностичне)	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Завдання 5 (евристичне)	1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Підсумкова кількість балів за результатами іспиту (середньоарифметичне підсумкових значень за завдання)			1 – 12 балів

Максимальна оцінка за виконання завдання складає дванадцять балів. Загальна екзаменаційна оцінка розраховується як зважена сума оцінок за кожне завдання: 0,10 за перше завдання; за друге завдання 0,15; за третє завдання 0,20; за четверте завдання 0,25; за п'яте завдання 0,30.

Якщо одна з оцінок "один, два або три бали", то загальна оцінка не може бути вищою за "шість балів". Якщо всі завдання оцінені на "один, два або три бали", загальна оцінка "три бали" є приводом для повторного перескладання іспиту студентом; загальна оцінка "один або два бали" ініціює повторне вивчення дисципліни. Підсумкова кількість балів за результатами іспиту відповідно до положення вноситься до "Відомості обліку успішності (підсумкової) екзаменаційної". **Підсумкова оцінка з дисципліни** складається як середня з кількох складових, що враховує оцінки кожного виду контролю (дві оцінки за результатами поточного модульного контролю за роботу протягом семестру з коефіцієнтом 0,4 та оцінка за результатами іспиту з коефіцієнтом 0,6).

Після чого за результатами підсумкової оцінки модульного контролю та кількості балів за результатами іспиту на підставі середньоарифметичного розрахується загальна кількість балів за шкалою ХНЕУ, виводиться підсумкова оцінка за національною (4-бальною) системою та оцінка за шкалою ECTS (табл. 11), які також заносяться до "Відомості обліку успішності (підсумкової екзаменаційної)". Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл.9.3).

Таблиця 10

Проведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	відмінне виконання	A	12 – 11	відмінно
25	вище середнього рівня	B	10	
30	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	C	9 – 7	добре
25	непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	6	задовільно
10	виконання задовольняє мінімальні критерії	E	5 – 4	
–	потрібне повторне перескладання	X	3	незадовільно

Критерії оцінювання знань студентів

Усі види виконаних завдань оцінюються за 12-бальною системою, вимоги якої наведені у табл. 12.

Критерії оцінювання знань

Балл	Теоретичне питання	Практичне завдання
1	Розпізнав і навів загальновідомі пояснення за змістом теоретичного питання	Навів найпростіші пояснення без аналізу ситуації
2	Навів найпростіші пояснення за змістом питання	Зробив спробу почати вирішення ситуаційного завдання відповідно до вимог фінансового моніторингу
3	Почав відтворення навчального матеріалу	Почав виконання завдання з пошуку відповіді на завдання без аргументації
4	Відтворив окремі частини відповіді	Виконав правильно окремі частини завдання
5	Неповністю надав відповідь на питання, міг користуватися помилковим алгоритмом	Виконав правильно окремі частини завдання з поясненнями
6	Неповністю надав відповідь на питання, але користуватися правильним алгоритмом	Виконав майже всі частини завдання, але з помилками
7	Неповністю надав відповідь на питання за правильним алгоритмом, але не навів обґрунтування	Виконав правильно майже всі частини завдання
8	Надав відповідь на питання за правильним алгоритмом без помилок	Виконав правильно всі частини завдання, але без пояснень
9	Надав відповідь на питання за правильним алгоритмом без помилок з поясненнями	Виконав правильно всі частини завдання з частковими поясненнями
10	Надав відповідь на питання за правильним алгоритмом без помилок з повними поясненнями	Виконав правильно всі частини завдання з повними поясненнями
11	Надав відповідь на питання за правильним алгоритмом без помилок з повними поясненнями з розкриттям існуючих проблем і наведенням альтернативних рішень	Виконав правильно всі частини завдання з повними поясненнями і обґрунтуванням висновків, наданням прикладів з існуючої практики
12	Надав відповідь на питання за правильним алгоритмом без помилок з повними поясненнями з наведенням альтернативних рішень, виявив раціональність у виборі способу відповіді, опублікував результати своїх наукових наробок	Виконав правильно всі частини завдання з повними поясненнями і обґрунтуванням висновків, опублікував результати своїх науково-практичних наробок

Рекомендована література

Основна

1. Агапова Е. Г. Физиология и психология труда / Е. Г. Агапова. – Самара: Медицина, 1991. – 216 с.
2. Горшков С. К. Методика исследований физиологии труда / С. К. Горшков, З. М. Золина, Ю. В. Мойкин. – М. : Медицина, 1974. – 76 с.
3. Калініна Т. О. Фізіологія і психологія праці : конспект лекцій для студентів спеціальності 7.050109 усіх форм навчання / Т. О. Калініна, Є. П. Кожанова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 268 с.

Додаткова

4. Асеев В. Г. Преодоления монотонности труда в промышленности / В. Г. Асеев. – М. : Экономика, 1974. – 120 с.
5. Интерфальная оценка работоспособности при умственном и физическом труде : методические рекомендации / сост. Е. А. Деревянко. – М. : Экономика, 1976. – 184 с.
6. Програма курсу "Фізіологія і психологія праці" для студентів спеціальності 7.050109 усіх форм навчання / укл. Є. П. Кожанова, Т. О. Калініна. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 24 с.
7. Агапова Е. Г. Основы физиологии и психологии труда / Е. Г. Агапова. – Самара : б. и., 1991. – 150 с.
8. Влияние условий труда на работоспособность и здоровье операторов / под ред. А. О. Навакатияна. – К. : Здоров'я, 1984. – 144с.
9. Душков Б. А. Индустриально-педагогическая психология / Б. А. Душков. – М. : Просвещение, 1981. – 208 с.
10. Зинченко В. П. Основы эргономики / В. П. Зинченко, В. М. Мунипов. – М. : Экономика, 1980. – 344с.
11. Инженерная психология / под ред. Г. К. Середы. – К. : Вища шк., 1976. – 308 с.
12. Климов Е. А. Введение в психологию труда : учебник для вузов / Е. А. Климов. – М. : Культура и спорт ; ЮНИТИ-Дана, 1998. – 350 с.
13. Количественная оценка тяжести труда. Межотраслевые методические рекомендации / сост. В. Г. Макушин. – М. : Экономика, 1988. – 116 с.
14. Косилов С. А. Очерки физиологии труда / С. А. Косилов. – М. : Медицина, 1965. – 372 с.
15. Котелова Ю. В. Очерки по психологии труда / Ю. В. Котелова. – М. : Изд. МГУ, 1986. – 120 с.

16. Крушельницкая Я. В. Физиология и психология труда / Я. В. Крушельницкая. – К. : КИНХ, 1989. – 90 с.
17. Кундиев Ю. И. Гигиена и физиология труда на тепловых электростанциях / Ю. И. Кундиев, А. О. Навакатикян, В. А. Бузунов. – М. : Медицина, 1982. – 222 с.
18. Лукашевич Н. П. Психология труда : учебно-метод. пособ. / Н. П. Лукашевич, И. В. Сингаевская, Е. И. Бондарчук ; под ред. Н. П. Лукашевича. – К. : МАУП, 1997. – 104 с.
19. Навакатикян А. О. Физиология и гигиена умственного труда / А. О. Навакатикян, В. В. Крыжановская, В. В. Кальниш. – К. : Здоров'я, 1987. – 152 с.
20. Общая психология / под ред. А. В. Петровского. – М. : Просвещение, 1986. – 464 с.
21. Основы общей инженерной психологии / под ред. Б. Ф. Ломова. – М. : Высш. шк., 1986. – 448 с.
22. Основы профессионального психофизиологического отбора / отв. ред Ф. Н. Серков. – К. : Наукова думка, 1987. – 244 с.
23. Платонов К. К. Вопросы психологии труда / К. К. Платонов. – М. : Медицина, 1970. – 264 с.
24. Полежаев Е. Ф. Основы физиологии и психологии труда / Е. Ф. Полежаев, В. Г. Макушин. – М. : Экономика, 1974. – 240 с.
25. Руководство по физиологии труда / под ред. З. М. Золиной, Н. Ф. Изморова. – М. : Медицина, 1983. – 528 с.
26. Саноян Г. Г. Создание условий оптимальной работоспособности на производстве (Психофизиологический аспект) / Г. Г. Саноян. – М. : Экономика, 1978. – 168 с.
27. Физиологические и психологические основы труда. – М. : Профиздат, 1974. – 232 с.
28. Физиологические принципы разработки режимов труда и отдыха / Под ред. В. И. Медведева. – Л. : Наука, 1984. – 140 с.

Ресурси мережі Інтернет

29. Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.wikipedia.org.
30. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
31. Google. – Access mode : www.google.com.ua.

Додатки

Додаток А

Зразки екзаменаційного завдання

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Спеціальність 6.030505 семестр 7
Навчальна дисципліна "Фізіологія і психологія праці"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Завдання 1 (стереотипне). Обґрунтуйте, що таке межа працездатності, і чим вона зумовлена? Які функціональні стани формуються в організмі працівника. Охарактеризуйте їх.

Яку будову має нервова система людини? Що є найвищим поверхом нервової системи? Як побудована нервова клітина? Які групи нервових клітин ви знаєте?

Як ви розумієте, що таке сутність професійного відбору? Що таке абсолютна і відносна професійна придатність? Назвіть типи і охарактеризуйте етапи профвідбору.

Завдання 2 (евристичне). Охарактеризуйте основні фази динаміки працездатності. Обґрунтуйте систему заходів, спрямованих на підтримання високого рівня працездатності працівників на виробництві.

Завдання 3 (евристичне). Чому при гострому психічному стресі в процесі роботи може бути інфаркт міокарда?

Обґрунтуйте вашу точку зору.

Завдання 4 (евристичне). Провести порівняльну характеристику між характером і темпераментом. Виявити відмінності. Як позначається характер на стратегії поведінки і діяльності людини. Що ви розумієте під акцентуацією характеру і як вона може проявлятися в процесі спільної діяльності. Дайте фізіологічне та психологічне обґрунтування.

Завдання 5 (евристичне). Охарактеризуйте основні фази динаміки працездатності. Обґрунтуйте систему заходів, спрямованих на підтримання високого рівня працездатності працівників на виробництві.

Затверджено на засіданні кафедри Управління персоналом ХНЕУ.

Протокол № від _____

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	8
3. Зміст початкової дисципліни за модулями та темами	11
4. Плани лекцій	18
5. Плани семінарських (практичних занять)	21
6. Самостійна робота студентів	27
6.1. Індивідуальний план самостійної роботи студента	29
7. Індивідуально-консультативна робота	31
8. Методика активізації процесу навчання	32
9. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	35
Література	43
Додатки	45

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІЗІОЛОГІЯ І ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ"
для студентів напряму підготовки 6.030505
"Управління персоналом і економіка праці"
всіх форм навчання**

Укладачі: **Назарова Галина Валентинівна**
Калініна Тамара Омелянівна

Відповідальний за випуск **Назарова Г. В.**

Редактор **Пушкар І. П.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2012 р. Поз. № 458.

Підп. до друку Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 3,0. Обл.-вид. арк. 3,75. Тираж прим. Зам. №

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*